

Mari-Liis Mikli
Justiits- ja Digiministeerium
info.delta@justdigi.ee

Teie 14.07.2025 nr 2-5/5885

Meie 18.07.2025 nr 1.1-6/112-3

Vastus seisukohale

14.07.2025 kirjaga nr 1.1-6/112-1 esitasime Justiits- ja Digiministeeriumile taotluse täitmisregistri kaudu päringute tegemise võimaldamiseks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusest (RahaPTS) ja rahvusvahelise sanktsiooni seadusest (RSanS) tulenevate ülesannete täitmiseks. 14.07.2025 vastuses nr 2-5/5885 selgitate, et õiguskantsleri 01.07.2025 kirjas nr 7-7/250081/2504808 (õiguskantsleri kiri) tõstatatu valguses ei pea ministeerium hetkel võimalikuks Rahapesu Andmepüroole (RAB) täitmisregistrile päringute tegemiseks juurdepääsu võimaldada. Samas puudub Teie kirjas õiguslik põhjendus, miks jätate taotletud osas juurdepääsu andmata.

Oleme seisukohal, et RAB-il on seadusest tulenev õiguslik alus täitmisregistri andmetele juurdepääsuks krediitdiasutuste seaduse (KAS) § 88 lg 4² ja lg 5 p 3¹ ning RahaPTS § 81 järgi, mida on sõnaselgelt väljendatud ka õiguskantsleri kirjas. Oleme 14.07.2025 taotluses põhjalikult selgitanud seadusest tulenevaid ülesandeid, mille täitmiseks RAB täitmisregistriga liitumist vajab, ja ligipääsu õiguslikke aluseid, mistõttu ei hakka neid siinkohal täies mahus uuesti kordama.

Eeltoodust tulenevalt palume uuesti läbi vaadata meie taotlus täitmisregistriga liitumiseks ja võimaldada RAB-ile juurdepääs täitmisregistrile päringute tegemiseks taotletud ulatuses.

Toome enda 14.07.2025 taotluses toodule lisaks välja alljärgneva.

Õiguskantsleri kirjas on selgitatud, et KAS § 88 lg 4² ja lg 5 p 3¹ kohaselt avaldatakse RAB-ile pangasaladus RahaPTS §-s 81 sätestatud ulatuses. RAB-il on õiguskantsleri sõnul seaduses „kirja pandud õigus juurdepääsuks konto omaniku nimele, isikukoodile ning aadressile, konto avamise ja sulgemise kuupäevale (vt eelneva lõigu pikka loetelu, see on ammendav ja üksnes selles ulatuses on andmete saamiseks seaduses alus olemas).“¹ Mitte ühelgi ajahetkel ei ole õiguskantsler väljendanud arvamust, nagu RAB-il ei oleks üleüldse õiguslikku alust täitmisregistri kaudu

¹ Õiguskantsleri viidatud „eelmine lõik“ konstateerib järgnevat: „RahaPTS § 81 lg 1 järgi peab krediidi- ja finantseerimisasutus, kes on kliendile avanud konto, millele on väljastatud IBAN-kood, või üürinud hoiulaeka, tagama, et TMS §-s 63 nimetatud täitmisregistri kaudu on kättesaadavad vähemalt järgmised andmed (järgnev loetelu on lõigetes 1¹–1⁵): konto omaniku ja hoiulaeka tüürile võtja kohta tehakse kättesaadavaks: nimi; isikukood ja isikukoodi väljastanud riik, nende puudumise korral sünniaeg ja -riik või registrikood; postiaadress; kontot kasutama volitatud isiku kohta tehakse kättesaadavaks: nimi; isikukood ja isikukoodi väljastanud riik, nende puudumise korral sünniaeg ja -riik; postiaadress; volituse alguse ja lõpu kuupäev ning kasutusõiguse sisu; konto omaniku tegeliku kasusaaja kohta tehakse kättesaadavaks: nimi; isikukood ja isikukoodi väljastanud riik, nende puudumise korral sünniaeg ja -riik; elukohariik; konto kohta tehakse kättesaadavaks: IBAN; konto avamise kuupäev; konto sulgemise kuupäev; hoiulaeka kohta tehakse kättesaadavaks hoiulaeka kasutusse andmise lepingu: number; sõlmimise kuupäev; lõpetamise kuupäev (vt 01.07.2025 kirja nr 7-7/250081/2504808 lk 8).

andmeid saada, vaid nentitud seda, et RAB-ile täitmisregistri kaudu edastatavad andmed on õiguskantsleri hinnangul ammendavalt loetletud RahaPTS §-s 81. Eeltoodust nähtuvalt ei ole õiguskantsler tõstatanud probleemi RAB-ile täitmisregistri kaudu RahaPTS § 81 lg 1 p-des 1¹ kuni 1⁵ loetletud andmete edastamise osas, vaid küsimus on olnud pangakontode väljavõtete edastamises, mida RAB hetkel taotluses ei palunudki. See tähendab, et arutelu on keskendunud sellele, kas täitmisregistri kaudu võib RAB-ile esitada ka pangakontode väljavõtteid, mida RahaPTS §-s 81 täna sõnaselgelt loetletud ei ole.

Kui vaadata RahaPTS § 81 kujunemislugu, siis 2019. aastal jõustunud sätte seletuskirja kohaselt võeti kõnealuse sättega üle direktiivi (EL) 2015/849 ehk rahapesu IV direktiivi muudatustega kehtestatud nn pangakontode registri sätted – vt direktiivi (EL) 2018/843 ehk rahapesu V direktiiviga lisatud artikkel 32a. Nimelt nähti rahapesu V direktiiviga lisatud muudatusega artiklis 32a ette, et liikmesriikidel tuleb sisse seada automaatsed tsentraliseeritud mehhanismid, mis võimaldavad kiiresti tuvastada panga- ja maksekontode omanikke. Sellised „registrid“ toimisid 2019. aasta seaduse seletuskirja kohaselt juba näiteks Saksamaal, Belgias, Sloveenias, Portugalis, Hispaanias, Leedus ja Prantsusmaal ning oli asutamisel Bulgaarias.

Liikmesriikidel oli võimalik seejuures valida, kas seada sisse keskne register, mis sisaldab vajalikku teavet panga- ja maksekontode omanike kohta ja tagab riiklikele ja pädevatele ametiasutustele täieliku ja kiire juurdepääsu registris sisalduvale teabele, või muud tsentraliseeritud mehhanismid, nagu keskne andmete otsingusüsteem, mis võimaldab sama eesmärgi saavutamist (vt eelnõu seletuskiri ja artikli 32a lõige 1). Artikli 32a lõike 2 kohaselt peavad liikmesriigid tagama riiklikele rahapesu andmebüroodele vahetu, kiire ja filtreerimata juurdepääsu sama artikli lõikes 1 osutatud keskmehhanismides hoitavale teabele. See teave peab olema kättesaadav ka liikmesriikide pädevatele asutustele direktiivis sätestatud kohustuste täitmiseks. Liikmesriigid tagavad, et rahapesu andmebürood suudavad õigeaegselt esitada sama artikli lõikes 1 osutatud keskmehhanismides hoitavat teavet teistele rahapesu andmebüroodele.²

Eesti valis rahapesu V direktiivi ülevõtmisel lahenduse, kus krediidi- ja finantseerimisasutus, kes on ärisuhte raames kliendile avanud panga- või maksekonto, millele on väljastatud rahvusvahelise maksekonto tunnus IBAN, peab liituma elektroonilise arestimissüsteemiga (e-arest ehk praegune

² Artikkel 32a (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L0843>):

1. Liikmesriigid loovad automatiseeritud keskmehhanismid, nagu keskregistrid või kesksed elektroonilised andmeotsingu süsteemid, mis võimaldavad õigeaegselt tuvastada kõiki füüsilisi või juriidilisi isikuid, kellel või kelle kontrolli all on nende territooriumil asuvas krediitiasutuses maksekontosid ja IBAN-numbriga pangakontosid, nagu on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 260/2012 (21), ja hoiulaekaid. Liikmesriigid teatavad komisjonile kõnealuste riiklike mehhanismide kirjelduse.

2. Liikmesriigid tagavad riiklikele rahapesu andmebüroodele vahetu, kiire ja filtreerimata juurdepääsu käesoleva artikli lõikes 1 osutatud keskmehhanismides hoitavale teabele. See teave peab olema kättesaadav ka liikmesriikide pädevatele asutustele käesolevas direktiivis sätestatud kohustuste täitmiseks. Liikmesriigid tagavad, et rahapesu andmebürood suudavad õigeaegselt esitada käesoleva artikli lõikes 1 osutatud keskmehhanismides hoitavat teavet teistele rahapesu andmebüroodele kooskõlas artikliga 53.

3. Lõikes 1 osutatud keskmehhanismide kaudu peab olema juurdepääsetav ja otsitav järgmine teave:

- kliendikonto omaniku ja kõigi arvatavalt kliendi nimel tegutsevate isikute kohta : nimi, millele lisanduvad muud artikli 13 lõike 1 punkti a ülevõtvates liikmesriigi sätetes nõutud andmed isikusamasuse tuvastamiseks või kordumatu tunnuskood;
- kliendikonto omaniku asemel tegelikult kasu saava omaniku kohta: nimi, millele lisanduvad muud artikli 13 lõike 1 punkti b ülevõtvates liikmesriigi sätetes nõutud andmed isikusamasuse tuvastamiseks või kordumatu tunnuskood;
- panga- või maksekonto kohta : IBAN-number ning konto avamise ja sulgemise kuupäev;
- hoiulaeka kohta : üürilevõtja nimi ning muud artikli 13 lõiget 1 ülevõtvates liikmesriigi sätetes nõutud andmed isikusamasuse tuvastamiseks või kordumatu tunnuskood ja üüri kestus.

4. Liikmesriigid võivad kaaluda nõuet, mille kohaselt muu teave, mida rahapesu andmebürood ja pädevad asutused peavad oma käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikuks, oleks keskmehhanismide kaudu kättesaadav ja võimaldaks teha päringuid.

5. Komisjon esitab hiljemalt 26. juuniks 2020 Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles hinnatakse tingimusi, tehnilisi nõudeid ja korda, millega tagatakse automatiseeritud keskmehhanismide turvaline ja tõhus sidestamine. Kohasel juhul lisatakse aruandele seadusandlik ettepanek.

täitmisregister) ja tagama, et selle süsteemi kaudu on kättesaadavad vähemalt järgmised andmed: konto omaniku ja tema nimel tehinguid tegeva isiku nimi või nimed; konto omaniku tegeliku kasusaaja andmed; konto IBAN number; konto avamise ja sulgemise kuupäevad. Eelnõu autorite sõnul peavad RAB-idel ning teistel pädevatel asutustel olema tõhusad vahendid, et tuvastada kõik ühele isikule kuuluvad panga- ja maksekontod läbi tsentraliseeritud automaatse otsingu. Seeläbi on võimalik kahtlaste rahapesu ja terrorismi rahastamise tehingute kiirem avastamine nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil ning liikmesriigid saavad valida parimad vahendid, et saavutada eelnõu eesmärki.

Eeltoodu tähendab, et kõnealuse sätte ehk RahaPTS § 81 loomise eesmärgiks oli justnimelt RAB-ile ja teistele pädevatele asutustele, kes rahapesu direktiivi alusel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ülesandeid täidavad, paragrahvis loetletud andmekoosseisudele juurdepääs anda ning rahapesu V direktiiviga lisatud artikkel 32a üle võtta. Eesti teavitas Euroopa Komisjoni rahapesu V direktiivi ülevõtmisest pärast seda, kui 2020. aasta kevadel alustati Eesti suhtes rahapesu IV ja V direktiivi õigeaegselt üle võtmata jätmise tõttu rikkumismenetlused.

Olukorras, kus RAB-il ei ole enam juurdepääsu täitmisregistrile, pole RAB-il võimalik rahvusvahelisest õigusraamistikust tulenevaid kohustusi faktiliselt täita. Samuti ei täida Eesti sellisel juhul enam rahapesu V direktiiviga lisatud artiklist 32a tulenevaid nõudeid. Samas on ka õiguskantsler selgitanud, et KAS § 88 lg 4² ja lg 5 p 3¹ kohaselt avaldatakse RAB-ile pangasaladus RahaPTS §-s 81 sätestatud ulatuses. Eeltoodud põhjustel palume võimaldada RAB-ile juurdepääs täitmisregistrile päringute tegemiseks meie 14.07.2025 taotluses nr 1.1-6/112-1 kirjeldatud ulatuses.

Oleme valmis vajadusel vastama täiendavatele küsimustele. Juhul, kui Justiits- ja Digiministeerium jõuab teistsugusele järeldusele, palume esitada oma seisukohtade põhjendused kirjalikult. Samuti palume kohtumist, et RAB-i tegevuseks vajalike päringute avamine leiaks võimalikult kiire lahenduse.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Matis Mäeker
Rahapesu Andmebüroo juht

Teadmiseks: Rahandusministeerium (info@fin.ee)